

SUMANELE DIN ZONA ETNOGRAFICĂ INEU-BELIU (JUDEȚUL ARAD)

În toate satele zonei etnografice Ineu-Beliu (zonă situată pe valea Crișului Alba), cu excepția anotimpului călduros, atît bărbații cît și femeile purtau peste îmbrăcămintea obișnuită o piesă de port numită suman sau șubă. În linii mari piesa respectivă aparține tipului carpato-balcanic, avînd o largă răspîndire și în zonele etnografice învecinate și mai depărtate (fig. 1).

Postavul, numit local „pănură“ sau „suman“, se confecționa din lînă de oaie din rasa țurcană. După spălat și ales, lîna era toarsă în fire de grosime potrivită, apoi îndrugată și țesută. Înainte țesutului firele trebuiau opărite cu apă fierbinte în care se punea tărîțe de griu. Pentru țesutul lînii în război se folosea o spată specială rezultînd o pînză cu o lățime de cca. 80 cm.

În satele din zonă, la începutul verii, se bătea toba — mijloc prin care sătenii posesori de „pănură“ erau astfel anunțați să se prezinte la primărie ori la o persoană anume destinată cu postavul pe care-l aveau spre a fi dus la „dubit“ adică la îngroșat în piua hidraulică numită de localnici „dubă“ sau ștează. În zonă astfel de instalații tehnice se aflau înainte vreme (adică sfîrșitul sec. XIX. și primele decenii ale sec. XX) la Archiș, Hămșaș, Groșeni. După postav veneau însă și „ștezarii“ din satele zonei etnografice Beiuș — zonă brăzdată de multe piraie pe cursul cărora se aflau destule pive. În ambele cazuri „piuarii“ măsurau cu „cotul“ lungimea țesăturii, o însemnau cu bucăți de postav tăiat cu „colțişori“ astfel ca valurile de pănură să nu se încurce ceea ce ar fi dat naștere la ceartă. Prin „batere“ la ștează lungimea pînzei se micșora, lucru de altfel bine știut de toți. Plata operațiunii era în funcție de numărul coților. În deceniul patru al secolului nostru se plătea, spre exemplu, 3—7 lei pentru cotul de postav¹. Înainte vreme plata se făcea adesea în natură, mai ales în cereale de care „piuarii“ din satele de munte aveau mare nevoie (fig. 2).

Toamna, după terminarea lucrărilor agricole, în mai toate satele zonei veneau meșteri sumănari din satul bihorean Sirbești, care se mutau de la o familie la alta unde coseau cîte un suman sau chiar două. În plata sumanului se includea atît mîncarea cît și găzduirea. Erau situații în care sumănarii aduceau cu ei și postavul, dar de regulă se lucra cu materialul comanditarului. Croiul sumanelor din zonă nu se deosebește de la un sat la altul; la fiecare piesă, dat fiind lățimea redusă a materialului, era necesară adăugarea „clinilor“ la subsiori ceea

¹ Informatori Danciu Florea și Mircea, fiii lui Danciu Alexandru sumănar din Sirbești și stabilit la Șicula.

Fig. 1. Suman din Ineu.
Abb. 1. Mantel aus Ineu.

Fig. 2. Șubă femeiască din Șicula.
Abb. 2. Frauenmantel aus Șicula.

ce făcea ca la bază sumanul să fie ușor evazat. În schimb diferențierile se constată de la un sat la altul și chiar în cadrul aceluiași sat în funcție de sexul, vârsta și starea materială a purtătorului. La târguri, unde de obicei veneau cu produse oameni de peste 10 sate, se știe cu siguranță cărui sat îi aparține o persoană după felul sumanului pe care-l purta. Diferențierile respective rezultă din modul diferit de ornamentare a piesei cu decupeuri de postav în asociere cu cusături mai mult sau mai puțin complicate, găitane cât și prin cromatica diversă a acestor materiale ornamentale. Cu unelte puține („jejetar“, ac mare de încheagat, foarfecă, „potracă“ pentru decupat postavul) dar cu multă migală și talent meșterii sumănari au reușit să confecționeze piese pe cât de frumoase pe atât de diverse² (fig. 3).

Sumanele din Ineu și satele învecinate se detașează net de toate celelalte piese de același fel din restul zonei sub raportul bogăției și amplitudinii motivelor ornamentale. Meșterii sumănari au găsit aici un port deosebit de ornamentat, fapt ce i-a determinat să aplice și ei un ornament bogat. Deci ei nu au impus ci au respectat o tradiție, s-au conformat unui gust deja format. Cîmpurile ornamentale sînt dispuse pe „blana“ din față, la pumnari, la buzunare, la locul de îmbinare a cînilor laterali, la guler, la piept. Motivele ornamentale sînt realizate din aplicații cu postav roșu și negru precum și găitane negre. Deosebit de

² Informator Ghergar Vasile, n. 1908 în satul Roșia, Dieci care a lucrat șube începînd cu vîrsta de 16 ani, pentru satele Revetiș, Almaș, Pescari, Sălăjeni, Berindia.

Fig. 3. Șubă femeiască din Ineu.
Abb. 3. Frauenmantel aus Ineu.

Fig. 4. Șubă femeiască din Șicula.
Abb. 4. Frauenmantel aus Șicula.

ornamentate sînt șubele femeiești; la cele bărbătești ornamentul are aceeași dispunere dar este mai redus și simplificat (fig. 4).

La Șicula se purta „șuba cu roate întoarse“, motiv ornamental dispus pe „blana“ din față. Tot aici era cusut de cele mai multe ori și anul confecționării piesei, fapt ce contribuie la îmbogățirea ornamentului cît și la „fala“ celui ce o purta în sensul că la un anumit timp cei înstăriți aveau posibilitatea să-și comande alta, lucru ce se putea citi și pe șubă. Aici șuba se îmbrăca ocazional (adică duminica la biserică, la înmormintări și la nunți) (fig. 5). Cu excepția drumurilor lungi șuba se purta pe umeri. Șubele sau sumanele purtate la Șicula, Gurba, Ineu, Bacsig, Carmei, Somoșcheș erau în exclusivitate creații ale meșterilor sumănari din Sîrbești. Pe lîngă aplicațiile de postav ei foloseau ca decor ornamental și găitanele care puteau fi subțiri și se numeau „șuițaș“, sau late numite „boritaș“. Marginea gulerului este decorată cu „șuițaș“ cusut în bucle asemănătoare cifrei opt, numite „julufi“; uneori acest motiv este însoțit de „boritaș“. Alt motiv ornamental, marcă a meșterilor bihoreni, era și „strictul“ care avea formă de pară. Ornamentul clinilor laterali se realizează prin dubla lor îmbinare: prima se face cu „caprele“ — o cusătură în cruce din ață subțire, iar a doua e „sucitura“ realizată din postav colorat în roșu, albastru, galben; tot aici apar și trei ciucuri din lînă. La Șicula ornamentul șubelor femeiești se completa și cu mici bucăți de oglinzi prinse sub aplicațiile de postav. Spre deosebire de sîrbeșteni, meșterii localnici nu foloseau în ornamentarea sumanelor găitane ci numai postav aplicat (fig. 6).

La Dud și în satele din jur se purta „șuba dudănească cu tăbli și pupi“ din postav roșu (fig. 7; fig. 8).

Fig. 5. Șubă bărbătească din Șicula.
Abb. 5. Männermantel aus Șicula.

Fig. 6. Șubă bărbătească din Cermei.
Abb. 6. Männermantel aus Cermei.

Fig. 7. Șubă bărbătească din Dud.
Abb. 7. Männermantel aus Dud.

Fig. 8. Șubă din Chier.
Abb. 8. Mantel aus Chier.

La Tauț, Camna, Dieci, Roșia, se lucrau șube „cu pui“ ornament realizat din mici bucăți de postav colorat.

La Chisindia șubărița Abrudean Maria, astăzi în vîrstă de 70 de ani făcea trei feluri de șube: „șube cu mneru“ — o șubă simplă, ornamentată cu postav vînat, „șubă cu pui“ și „șubă cu blană“. Aceasta din urmă era ornamentată în față cu mai multe rinduri suprapuse de postav, în mai multe culori și se purta mai ales în zilele de săr-bătoare.

În localitățile Lunca Teuzului, Coroi, Craiva și Chișlaca sumanele purtate aici erau ornamentate cu postav verde (fig. 9). Interesante din punct de vedere al realizării artistice sînt și șubele confecționate de Iovănuț Catița³ și soacra ei în localitatea Nadăș, unde se purtau cu „șube cu bisericuță“ (ornament sub formă de triunghi plasat lateral la mijloc), „șube cu pincuși“ și „șube cu stelute“. Pieseile femeiești erau postăvite cu postav roșu iar cele bărbătești cu albastru și negru.

La Iacobini șubele ornamentate cu motiv floral realizat din șnur de un roșu aprins erau purtate de femeile tinere, spre deosebire de celelalte cu ornament similar dar într-o nuanță de roșu închis destinate spre a fi purtate de femeile mai în vîrstă.

Confecționate atît de meșteri locali cît și de cei din Bihor, șubele purtate la Rădești avînd ornamentul redus diferențierile se făceau în funcție de lungimea acestora în sensul că cei bogați purtau șube mai lungi⁴ (fig. 10).

O ultimă și interesantă remarcă referitoare la diversitatea șubelor, după cum ne relatea Iacob Nicolae, sumănar originar din Sirbești dar stabilit mai apoi la Arăneag⁵, șubarul purta un suman deosebit de a celorlalți, în sensul că ornamentul aplicat pe propria-i șubă nu era lucrat pe alte piese.

Dintre numeroasele motive decupate pe postavul aplicat cu circulație frecventă în toată zona amintită, a căror prezențe este semnalată în întreaga artă populară românească notăm pe cel numit „cîrlig“ sau „coarne de berbec“.

Piesă de veche tradiție în portul popular românesc sumanul se prezintă bogat ornamentat în satele de cîmpie, ornament ce se reduce și se simplifică pe măsură ce înaintăm spre zona de deal și munte.

AUREL SASU

³ „Aveam 20 de ani cînd am venit pe vatra asta și atunci am învățat me-seria de la soacră-mea. Care erau mai făloși veneau la mine să le cos“ (Iovănuț Catița n. 1899, Nadăș nr. 453).

⁴ Informator Jurcă Rada, n. 1906, Rădești.

⁵ Cu timpul unii meșteri sumănari din Sirbești, văzînd că au o clientelă per-manentă s-au stabilit definitiv în unele sate din zona Ineu-Beliu. Danciu Ale-xandru s-a stabilit la Sicula, Iacob Miron la Rănușa, Hodol Tănase la Cărand etc.

Fig. 9. Șubă femeiască din Lunca Teuzului.
Abb. 9. Frauenmantel aus Lunca Teuzului.

Fig. 10. Șubă din Rădești.
Abb. 10. Mantel aus Rădești.

DIE MÄNTEL AUS DER ETHNOGRAPHISCHEN ZONE INEU — BELIU
(KREIS ARAD)

(Zusammenfassung)

Der Mantel gehört zur traditionellen Bekleidung der rumänischen Bevölkerung und wird sowohl von den Männern als auch von den Frauen in der kalten Jahreszeit getragen. Er ist auch in anderen Gegenden des Landes verbreitet und gehört dem karpatisch-balkanischen Typus an.

Die Mäntel wurden von lokalen Meistern, aus Schafwolle hergestellt, oder von den Meistern aus Sirbești (Kreis Bihor) die auch in die Dörfer dieser Gegend kamen. Sie unterschieden sich nach Geschlecht, Alter und der materiellen Lage des Trägers. In der Ebene waren die Mäntel reich verziert, in den Bergdörfern hingegen waren sie viel einfacher ausgeführt.